

FEMEIA VOLUNTARĂ – MARA
DE IOAN SLAVICI

REMINA SIMA

Colegiul Economic „F.S. Nitti”, Timișoara

Cuvinte-cheie: *sfera privată, sfera publică, familia, secolul 19*

Mara oficializează un stil al unui autor ardelean, bun cunoscător al semnelor lumii din care își trage originile, cu abilități de profundă analiză psihologică și sociologică a societății căreia îi aparține. Nicolae Manolescu observă că Slavici se oprește în *Mara* asupra imaginii unor straturi sociale: a breslașilor, târgoveților, negustorilor care nu au fost în centrul navelor de până atunci, deoarece alcătuiau o colectivitate de apartenență, mai de grabă orășenească decât țărănească, aflată la începuturile ei. Mai mult decât atât, romanul propunea o temă de actualitate pentru literatura din acea vreme, dar și pentru literatura contemporană, și anume cea a unei alterități poliforme (de etnie, credință, condiție socială) și a structurii unui individ marcat de aceasta (Manolescu 1991: 146).

Slavici a intuit perfect că se impune să utilizeze tema iubirii în scopul realizării celei mai bune reflectări și cercetări în adâncime a raporturilor cu Celălalt. „Cititorul secolului al XXI-lea vede în această operă o creație absolut modernă, un roman despre Celălalt sau despre imaginea noastră răsfântă în privirea Celuilalt. Prin acest fapt el se cere revalorificat la mai bine de o sută de ani de la apariția sa, ca material extraordinar de bogat pentru un studiu imagologic” (Brădescu 2011: 136).

Ioan Slavici și-a intitulat romanul destul de simplu, după numele preocupății din Radna. Deși în aparență numele nu sugerează nimic,

în spatele acestui hipocoristic putem citi o adevărată legendă. Radu G. Țeposu face o analogie între Mara și Rut (1983: 24). În *Cartea lui Rut* aflăm că soacra acesteia, pe care inițial o chema Naomi¹, a fost silită să părăsească Betleemul din pricina foametei care bântuia țara și să plece spre ținutul Moabului. Rămasă văduvă și fără cei doi fii, înstrăinată de țară, Naomi se întoarce după zece ani cu una din nurorele ei, plină de amărăciune, deprimată, compătîmîndu-și soarta. Intrigată de acest sfârșit, Naomi a răspuns într-un acces de exasperare astfel: „Nu-mi mai ziceți Naomi, ziceți-mi Mara, căci cel Atotputernic m-a umplut de amărăciune”. Din acel moment, preafelicita Naomi a devenit nefericita Mara, adică cea plină de amărăciune. Biografia personajului lui Slavici debutează cu o soartă similară eroinei biblice, descriind-o pe Mara ca fiind o femeie văduvă, cu doi copii. Protagonista lui Slavici va avea un destin diferit de al lui Naomi, căci va deveni spre sfârșitul romanului o femeie aproape fericită, mulțumită de bunul mers al lucrurilor. Mara va încerca să refacă bunăstarea inițială a lui Naomi, iar simțul său practic, la care se adaugă un orgoliu exacerb al voinței, o va ajuta să devină în final împlinită cu propriu-i destin (*ibidem*: 30).

Mara este un caracter puternic, ca femeie ce va răzbi prin valorile dure ale unei vieți aspre. Poate chiar aceste circumstanțe în care Slavici o plasează dau tăria acestei eroine ce rămâne atât de actuală într-o societate de tip modernist. Mara este hotărâtă să lupte cu vicisitudinile vieții, alege să fie victorioasă și nu acceptă să-și plângă de milă sau să fie compătimită de alții. Mai degrabă vrea să demonstreze că poate izbuti, ba chiar să fie un exemplu de femeie ce-și depășește condiția în vremea în care trăiește. Astfel, Mara își scoate coșurile pline marța în târgul la care se strâng mureșenii și podgorenii, joia își mută locul acolo unde vin bănățenii, ca apoi să plece la Arad, unde se adună sâmbăta oameni din șapte ținuturi. Devine o iscusită precupeață, căci a învățat bine să-și vândă marfa și pentru ea nu este bucurie mai mare decât să se întoarcă acasă cu coșurile goale.

¹ În ebraică numele Naomi înseamnă „bucurie”.

„Marți dimineața, Mara-și scoase șatra și coșurile pline în piața de pe țărmorele drept al Murășului, unde se adună la târg de săp-tămână murășenii până de pe la Șăvârșin și Sobotelui și podgorenii până de pe la Cuvin. Joi dimineața, ea trece Murășul și întinde șatra pe țărmorele stâng...Vineri noaptea, după cântatul cocoșilor, ea pleacă la Arad, ca ziua s-o prindă cu șatra întinsă în piața cea mare, unde lumea se adună din șapte ținuturi” (Slavici 1985: 5).

Mara își cunoaște foarte bine rolul, știe că trebuie să fie o luptătoare, de aceea nu se lasă niciodată învinsă de o eventuală nereușită, ci este mereu în mișcare pentru a-și îndeplini condiția care îi asigură liniștea copiilor ei², în primul rând, și apoi liniștea personală. Nu este interesată doar să asigure traiul de zi cu zi, ci eforturile și abilitățile ei de precupeață sunt maxime pentru a aduna copiilor zestre.

„Dar lucrul cel mare e că Mara nu-ți iese niciodată cu gol în cale; vinde ce poate și cumpără ce găsește; duce de la Radna ceea ce nu găsești la Lipova ori la Arad și aduce de la Arad ceea ce nu găsești la Radna ori la Lipova. Lucrul de căpetenie e pentru dânsa ca să nu mai aducă ce a dus și vinde mai bucuros cu câștig puțin decât să-i clocească marfa...Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se târguiește și se ceartă cu oamenii, se mai ia și de cap câteodată, plânge și se plânge c-a rămas văduvă, și apoi se uită împregiur să-și vadă copiii și iar râde”(ibidem: 6-7).

Numai așa poate Mara să-i ajute pe Persida și pe Trică să ajungă oameni, precum preoteasa din Pecica³ și Bocioacă⁴. Ca să ajungă

² Mary Wollstonecraft (1988) îndeamnă părinții, cu precădere mamele, să aibă o conduită respectabilă în raport cu copiii lor, oferind protecție, afecțiune și dragoste: “To be a good mother, a woman must have sense and that independence of mind, which few women possess who are taught to depend entirely on their husbands. Unless the understandings of woman be enlarged and her character rendered more firm, by being allowed to govern her own conduct, she will never have sufficient sense of command of temper to manage her children properly” (Wollstonecraft 1988: 227).

³ Mara își alege modele de caracter pentru copiii ei, dorește ca Persida să devină precum preoteasa din Pecica, pe care o consideră o fire delicată, frumoasă, dar și înstărită.

astfel, Persida are nevoie să-și cultive educația. În acest scop, o va da la Mănăstirea minoritelor din Lipova în grija maicii Aegidia, precum preoteasa din Pecica stătuse patru ani la călugărițele din Oradea. Cei șasezeci de florini pe care i-a cerut Maica Aegidia pentru Persida au ajuns în final să fie cincizeci. Mara știa în sufletul ei că lacrimile de femeie văduvă și neajutorată nu o vor lăsa indiferentă pe călugăriță, care a intervenit cu o vorbă bună la Hubăr, economul orașului. Astfel, Marei i se dă arenda podului, fapt ce o va ajuta să plătească educația fetei.

Este interesantă analiza relațiilor pe care Mara și le face, relații care o vor ajuta în problemele ei financiare. Ea are abilitatea de a socializa, știe să negocieze și să câștige încrederea, dar și parteneriatul în afaceri, trăsătură ce îi va da calitatea de bună întreprinzătoare.

„Tovărășia cu domnul Anton Hubăr, prieten bun al tuturor funcționarilor și al preotului nemțesc din Lipova îi va adăuga și prin camătă câțiva bănuți la ciorap; iar când bărbatul îi va propune afacerea cu pădurea împărătească de la Cladova, Mara nu va da înapoi mai ales că toate actele și aranjamentele vânzării lemnului sunt făcute de prietenul cel mai bun al lui Hubăr, sârbul Liubicek, despre a cărui implicare nu știe decât Mara. E multă bătaie de cap ca să tai pădurea, s-o duci cu plute pe Mureș la Arad, s-o dai cui vinde, dar...înseamnă și mult bănet (Brădescu 2011: 137).

De asemenea, există o altă persoană la care Mara și copiii ei găsesc întotdeauna ușa deschisă, și anume Steva Clai⁵. Nunta fiicei lui, Milena, cu Munteanu⁶ devine o bună oportunitate pentru Mara de a-și scoate fata în lume, cu scopul de a-i găsi un fecior pentru căsătorie. Din perspectiva Marei, Codreanu reprezintă cea mai bună alegere pentru Mara: „fecior curățel și deștept, fiu de popă, nepot de

⁴ Starostele cojocarilor din Lipova; Mara dezvoltă o considerație deosebită față de acesta.

⁵ Este de origine sârbă; om înstărit care trăia la Arad, fiind renumit pentru cojoacele lui frumos împodobite.

⁶ Un teolog român și viitor preot în Sân Miclăuș.

protopop și peste câteva luni de zile bun de popie”. Națl, pe de altă parte, ar fi cea mai nepotrivită alegere, Mara invocând motivul naționalității. Hubăroaica este în asentimentul Marei, mai ales din momentul în care aceasta află de situația stânjenitoare în care feciorul stă la pândă pe la ferestre, doar de dragul de a da ochii cu Persida. Este foarte clar că cei doi tineri se regăsesc în sentimente, contrar împotrivirii părinților. Devine limpede pentru cititor că înverșunarea Marei nu rezultă neapărat din condiția socială sau etnia lui Națl. Romanul va scoate la iveală în partea finală, motivul real al vehemenței opoziției materne. Luând parte la ceremonia botezului catolic al nepotului ei, Mara are sufletul întristat:

„Se supusese Mara, dar nu se împăcase și îi venea din când în când să se repeadă, să ia copilul și să fugă cu el din Biserică. Îi era parcă i-l iau, i-l răpesc, i-l aruncă în prăpastia adâncă, în foc mistuitor, și atât nepot avea și dânsa... Când preotul vărsă apa sfântului botez în capul copilului, ea tresări străbătută de fiori și ochii i se umplură de lacrimi. Acum era papistaș, nepotul ei, cel mai iubit dintre toți oamenii era papistaș” (Slavici 1985: 260).

Relațiile interetnice capătă o însemnătate deosebită în roman. Mara, care este întruchiparea prototipului feminin tradițional, nu acceptă devierea de la normele convenționale. Astfel se explică împotrivirea vehementă la înrudirea cu familia lui Națl, care este de etnie diferită. De asemenea, Marei îi este foarte greu să îndure gândul ca nepotul ei atât de prețuit este „papistaș”.

Implicarea Marei în deciziile Persidei, conotația termenilor și noțiunilor referitoare la „corcire”, respingerea neclintită a căsătoriei cu Națl își capătă acum explicația în dorința purității și a curăției profesionale. În cele din urmă, Mara reușește să renunțe⁷ la tot ceea ce plănuise, tocmai pentru a putea fi fericită alături de cei dragi. Numic nu are în ochii ei preț mai mare ca cei doi copii pentru care ar face orice (Brădescu 2011: 141).

⁷ Acest act denotă calitatea Marei de a fi o ființă puternică, de a-și demonstra înțelepciunea, mai ales când este vorba de fericirea copiilor ei.

După împăcarea Persidei cu Națl, după toate tribulațiile celor doi tineri, cea care trăiește extazul împlinirii este Mara: „Mulțumită, voioasă, omeneste fericită nu era decât Mara, care le uitase toate și se pierduse cu desăvârșire în clipa de acum” (Slavici 1985:109). Naratorul își secondează în permanență personajul, supraveghindu-i destinul și ajutându-l în final să triumfe. Omnisciența sa este o formă de generozitate. Nu se poate spune ce savurează Mara mai mult: rezolvarea conflictului, fericirea Persidei, ori triumful autorității ei?

Felul de a fi al Marei nu reprezintă un secret pentru nimeni. Este adânc înrădăcinată în personalitatea ei o râvnă pe care Națl, Trică, Persida, Bocioacă o recunosc ca fiind forța ce o îndeamnă pe aceasta dincolo de obstacole, fie că este vorba de copiii ei sau de aspectele financiare. Deși uneori femeia încalcă „granița” care desparte această calitate de transformarea sa în defect, cei apropiați nu o judecă cu asprime, căci ei sunt profund impresionați de realizările pe care biata văduvă le obține în confruntarea sa cu viața. Machiavelismul este estompat de convingerea tuturor că dragostea maternă⁸ învinge și o călăuzește spre deciziile finale, indiferent cât de grea e lupta. Mara este construită, fără îndoială, ca un personaj complex. Defecte și calități o definesc în același timp. Protagonista concurează cu succes oameni reali din viața contemporană, pe care cu greu îi putem încadra în tipare, iar a căror evoluție e deseori frapantă (Brădescu 2011: 139-140).

Mara este violentă când nu i se respectă cuvântul, face adevărate crize de autoritate, căci tot ceea ce contravine planurilor sale atrage „mânia lui Dumnezeu” (Vintilescu 2008: 98). Pentru femeia din Radna, care cochetează destul de vizibil cu puterea, nu există o diferență prea mare între propria-i voință și cea divină. De fapt, este o falsă confuzie, un orgoliu al echivocului, căci Mara își construiește rolul, se construiește pe sine de la autosugestie până la convingere,

⁸ Celebra replică: „tot nu avea nimeni copii ca ea”, cu care femeia văduvă primește de fiecare dată schimbările neașteptate din viața copiilor ei, ascunde exact această adâncă afecțiune, dar și credința văduvei în vigoarea și în structura de victorios a vâstarului ei, care-l va scoate pe acesta la liman, indiferent că este vorba de Trică sau Persida.

având un gust aproape înăscut pentru a domina. În acest sens, Radu G. Țeposu contrazice credința Marei, pe care nu o consideră autentică. Autorul consideră că, deși îl invocă adeseori pe Dumnezeu, nu prezintă o convingere intimă spirituală. Este credincioasă numai în măsura în care taina dumnezeiască revelează un secret de viață⁹. Argumentele sale se bazează pe inopinatele schimbări principiale ale Marei (Țeposu 1983: 87-90).

Pentru Mara, credința nu reprezintă o trăsătură intrinsecă a personalității. Trăirea sa religioasă nu este mistică, ci ritual mimetică. La protagonista noastră nu sunt moduri existențiale determinante din perspectiva raportului individual cu Dumnezeu – prezență supremă. În lumea cosmopolită în care trăiește, pentru a-și păstra identitatea, trăsătura de a fi român este similară cu cea de a fi ortodox. În acest sens, Sorin Mitu afirma, în *Geneza identității naționale la românii ardeleni* (1997): „Biserica și religia nu sunt expresii ale principiului național, ci invers, confesiunea este elementul cel mai important, care ne definește, iar etnia este modul specific prin care se particularizează această condiție esențială” (Mitu 1997: 360).

Dar pentru Persida, educată la Mănăstire¹⁰, lucrurile nu vor mai fi așa. Mara nu cunoaște ceea ce părintele Munteanu¹¹ din Sân Miclăuș, prieten al Persidei cunoaște atât de bine: „El cunoștea pe Persida și știa că și în gândire și în simțire e foarte papistășită și că nu i-ar fi deloc greu să se lepede de legea ei, dacă prin aceasta ar putea să câștige învoirea bătrânului”¹² (Slavici 1985: 190). În acest context înțelegem opțiunea Persidei, din nou contra dorinței mamei, în actul de botez al fiului ei. Nu în mod fortuit alege Persida nașa

⁹ Radu G. Țeposu acordă un caracter subiectiv religiei, atunci când aceasta este practică în scop de ajutorare în viața pământească și nu are raportare la cea spirituală.

¹⁰ Fără să vrea, prin educația care i-a oferit-o, trimițând-o la mănăstire, Mara și-a îndrumat fata spre o altă clasă socială, diferită de cea pe care ea o reprezintă, dar și spre o altă pătură identitară, opusă celei pe care ea a apărut-o cu atâtă înverșunare până în momentul botezului. Paradoxal, totuși, Persida este pentru Mara cea mai iubită și apropiată ființă.

¹¹ Fratele Persidei îl roagă pe părinte să-i cunune pe cei doi tineri atât de greu încercați.

¹² Se face referire la permisiunea lui Hubăr în vederea căsătoriei celor doi tineri.

copilului. Aceasta este ființa cea mai apropiată sufletește, anume maica Aegidia: „Era lucru nemaipomenit ca o călugăriță să fie nașă, dar maica Aegidia își pusese toată stăruința să i se dea binecuvântarea și Biserica era plină de lume adunată, ca să vadă botezul neobicinuit și pe Persida, care intrase deodată în luminile tuturoră” (*ibidem*: 259).

Neputând controla toate lucrurile, Mara perpetuează, jumătate simbolic, jumătate real, principiul dominației matriarhale, reînviind o viziune arhaică, fie dintr-un complex vital, fie dintr-unul social. Oricum, ea se simte vulnerabilă, se simte compătimită și, fiindcă nu suportă umilința, vrea să impună reversul. Rămasă singură, Mara trăiește libertatea absolută, care este în egală măsură seducătoare și inhibantă.

Calea cea mai accesibilă spre putere pe care o întrezărește protagonista este cea a banului. Intuiește valoarea acestuia într-un context social burghez și, când apare conștiința definitivă a succesului, avariția ei bine temperată își pierde sensul caracterologic. Pentru Mara, avariția nu este o patimă amenințată de patologic, fiindcă nu face parte din „familia avarilor”, cum o califică didactic Alexandru Săndulescu (1973: 43) și nici nu e doar „rezultatul unei vieți dure, austere, pe care femeia o folosește drept principala ei armă într-o lume pusă pe căpătuială pe toate căile” (Rotaru 1971: 507).

Mara este fascinată de puterea banilor, de posibilitățile pe care le întrezărește îndărătul lor, de seducția pe care o poate exercita asupra altora; nu vede în bani o valoare în sine, ci una pentru sine (Piru 1973: 175). Având bani, ea se știe apărată, mai mult, are sentimentul că oricând îi poate domina pe alții. Banul, în opinia lui Pompiliu Marcea, „este un mijloc de considerație și stimă dar și de echilibru psihologic” (1967: 230). Acesta are forța secretă de a supune, de a umili; impune respectul și evlavie, generând un fel de admirație mistică; este scop, criteriu de judecată în fața căruia simțul comun se transformă în dogmă, iar riposta în resemnare.

În acest sens, Mara este cu adevărat un roman al puterii, o confirmare balzaciană a triumfului în lume. Frustrată de orice rang social capabil să domine, Mara Bîrzovanu trăiește certitudinea substituției acestuia prin bani. Fiindcă „Dumnezeu nu face deosebire

între oameni”, banul este singurul criteriu de diferențiere, conform Marei. Nu mai contează prestigiul moștenit, ci acela dobândit. Și cum acesta nu mai are o valoare spirituală, ci una materială, triumful poate aparține în egală măsură celor obidiți și celor nobili, celor îmbrăcați și celor goi. Pentru Mara, puterea moștenită este o prejudecată.

Mara este un roman al predestinării, al împlinirii punct cu punct a unui „program” existențial. Tezismul cărții este unul de substanță, nu doar superficial. În fond, este vorba de o concepție a expierii păcatului prin suferință. Dar culpa nu ține atât de faptă, mai exact nu este de ordin material, ci ține de alcătuirea intimă a personajelor. Autorul, și aici ca și în alte scrieri, face elogiul armoniei și al echilibrului interior, altfel spus, al unui fel de viață mediocru, lipsit de durere și zbucium (Brădescu 2011: 56-57).

Cu *Mara*, autorul se înscrie în canoanele romanului modern într-un moment când eroziunea caracterelor, lirismul prozei de evocare patriarhală, cu timbrul ei nostalgic era în plină atenție literară. Pentru epoca în care a apărut, romanul lui Slavici a fost un eveniment. Ceea ce izbește în roman este culoarea vie a fundalului pe care se sprijină eroii. Avem înaintea noastră oameni tăcuți, greu de urnit, încăpățânați în prejudecățile și obiceiurile lor, la care gândirea colectivă e mai puternică decât cea individuală. Arhaicitatea acțiunilor lor mai este îngreunată și de factorul etnic, căci de o parte stau nemții, iar de cealaltă românii (Călinescu 2003: 764). Mara este întruchiparea perfectă a descrierilor lui Călinescu. Când Persida pune înaintea mamei dragostea pentru Națl, aceasta răspunde îndârjită:

„– Nu! – nu!...asta nu se poate! Dumnezeu știe...cât m-am gândit eu la voi, cât am ostenit pentru voi, cu câtă inimă v-am purtat de grijă și nu poate să mă pedepsească atât de aspru. Dacă te-aș vedea moartă, ar fi pierdută toată bucuria vieții mele, dar aș zice c-au mai pățit-o și alte mame ca mine și m-aș mângâia în cele din urmă. Neam de neamul meu nu și-a spurcat însă sângele” (Slavici 1985: 94).

Mara merge până acolo încât, crezând-o pe fata ei în legături nelegiuite cu Națl¹³, dorește nu căsătoria cu ibovnicul, ci chiar izgonirea lui. Mai rușinoasă i se pare însoțirea cu un om de altă lege decât păcătuirea:

„– Lasă draga mamii, că toate au să iasă bine. Are fiecare norocul lui. Au pățit-o altele și mai rău decât tine și tot au ajuns femei cu casă bună. Ești, la urma urmelor, ca și când ai fi fost cununată cu el și toată lumea te știe că i-ai fost soție credincioasă și harnică și multe ai suferit de la dânsul. Femeie ca tine n-are decât să aleagă între cei mai buni ca să-și găsească bărbat” (*ibidem*: 241).

Slavici nu are nimic din spiritul de înfrumusețare a vieții rurale, atribuit mai târziu sâmbătoristilor. Eroii lui, observați fără cea mai mică părtinire după modul de mai târziu al lui Rebreanu, sunt egoiști, avari, îndărătnici, dușmănoși și totodată iertători și buni, adică cu acea ingerință de bine și de rău ce se află la oamenii adevărați. Atâta vreme cât autorul rămâne în marginile experienței sale, ochiul lui e de o rară ascuțime în zugrăvirea eroilor care trăiesc cu o vigoare extraordinară. Mai vie decât toți este Mara. Ea înfățișează tipul comun al femeii mature de peste munți și în genere al văduvei întreprinzătoare și aprige (Călinescu 2003: 133-134).

Acțiunile Marei sunt redată cu ajutorul exclamațiilor (*ibidem*: 135): „A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei...Mult sunt sănătoși și rumeni, voinici și plini de viață, deștepți și frumoși, răi sunt, mare minune...Mai sunt și zrențăroși și desculți și nepeptănați și nespălați și obraznici, sărăcuții mamii...”. Exclamațiile acestea, de fapt ale eroinei și numai însușite în repeziciunea frazei de autor, exprimă rând pe rând și mai cu putere decât orice analiză firea clasic văicăreață a văduvei („săraca”), orgoliul mamei chiar și prin ceea ce ar părea pricină de îngrijorare („mare minune”), ascunsa mânie împotriva acelora care-i defăimează pruncii („sărăcuții mamei”). Și, firește, Mara este descrisă scurt, substanțial:

¹³ Pentru Tolstoi, rolul copiilor într-o familie este vital, căci ei sunt ca un „compas” care arată adevărata deviere de la calea cea bună - “true path” (Karpushina 2001: 71).

„Muiere mare, spătoasă, greoaie și cu obrazii bătuți de soare de ploii și de vânt. Mara stă ziua toată sub șatră, în dosul meselor pline de poame și de turtă dulce. La stânga e coșul cu pește, iar la dreapta clocotește apa fierbinte pentru vornoviști, pentru care rade din când în când hreanul de pe masă. Copiii aleargă și își caută treabă, vin când sunt flămânzi și iar se duc după ce s-au săturat, mai se joacă vioiși, mai se bat fie între dânșii, fie cu alții și ziua trece pe nesimțite. Serile, Mara, de cele mai multe ori mănâncă ea singură, deoarece copiii obosiți adorm, în vreme ce ea gătește mâncarea. Mănâncă, însă mama și pentru ea și pentru copii. Păcat ar fi să rămâie ceva pe mâne” (Slavici 1985: 7).

Mara agonisește pentru copiii ei și se tânguește peste tot de sărăcie. Cu maica Aegidia s-a învoit să dea pentru Persida șase florini pe lună, apoi cu lacrimi a înduplecat-o să primească numai patru, pentru ca apoi să nu mai dea nimic după ce, prin aceeași maică Aegidia, a căpătat dreptul de a lua taxele de trecere pe podul de la Murăș plătit cu banii din ciorapul Persidei. În felul acesta, Mara a reușit să nu mai atingă capitalul deloc.

Protagonista dorește să-și scape feciorul de armată, dar face în așa chip ca banii necesari să-i fie împrumutați de Bocioacă, cojocarul, stăpânul băiatului. Gândul ei ascuns e de a-l sili astfel pe cojocar să-și dea fata după Trică, spre a nu rămâne în pierdere. Și, fiindcă nevasta însăși a lui Bocioacă umblă după tânăr, acesta aleargă la Mara să-i ceară banii ca să scape de pacoste (Călinescu 2003: 136). Mara își demonstrează ascuțimea minții și în această circumstanță, dându-i sfaturi cel puțin îndrăznețe:

„– Pst! -zise ea- ține-ți gura! Ești băiat tânăr și nu trebuie să aduci rușine asupra casei tatălui tău. Nu e ea singura mumă care-și mărită fata după băiatul ce-i place ei. Ține-o cu vorba până ce nu-ți dă fata, apoi scuip-o în față și ai să ai soacră care se teme de tine și nu ți se urcă-n cap. Fii, Trică, băiat cu minte; fata e bună, frumoasă și cu avere, intri în casă bună și dacă ești om tu, faci ce vrei din ea.

– Nu vreau nimic! răspunse el. Țin numai să nu fiu robul lor și te rog să mă scapi de dânșii.

– Prostii! grăi Mara. O să te mai gândești și tu și o să-ți vie mintea. De așa noroc nu o să fugi. (Slavici 1985: 229-230).

Caracter tare, de neclintit, Mara este ambițioasă din fire, generoasă, dar și mândră. Își coordonează copiii și gestionează orice situație în favoarea ei. Tot dintr-un sentiment de vanitate, la nunta Persidei vrea să arate că fiica ei este mai bogată decât neamțul, dar nu se îndură totuși să aducă toți banii, ba în cele din urmă se lasă rugată să-i păstreze tot ea: „-Da, da! răspunse Mara. Mai bine decât la mine unde ar putea să stea? Să știți că-i aveți... pe toți, nu numai pe aceștia” (*ibidem*: 112).

Într-o situație similară, când zgârcenia tace, arde în sufletul Marei mândria maternă. Trică și Sisi sunt pe cale să se înece în Mureș, fiindcă au pornit într-o barcă într-o direcție nepermisă. Toată lumea își frânge mâinile, numai mama este mândră: „Sfinte Arhanghele!...Sfântă Marie, Maică Precurată! Bată-vă să vă bată, copii! Nu – grăi dânsa mângâiată – copii ca ai mei nimeni nu are!” (*ibidem*: 14). De asemenea, duioșia ei de mamă o vedem și atunci când Persida fuge de acasă, iar Trică nu vrea să spună unde s-a dus. Mara se mânie foc, deși în adâncul sufletului ei e măgulită: „Tot n-avea nimeni copii ca dânsa: dacă și-au pus ei o dată ceva în cap, nu-i mai scoate nimeni din ale lor” (*ibidem*: 56).

Cu același adevăr se înfățișează omul germanic. Hubăr este tăcut, obstinat, apăsător de tradiție, plin de nuanțe sufletești și totodată brutal de prea multă timiditate. Hieratismul acestei rase mândre, învinse de omenie, devine dramatic în scena împăcării:

„Era și frumoasă și grea clipa în care ei au intrat la Persida. Păcat numai că Mara nu era și ea de față. Națl stătea umilit la căpătâiul patului și se dete puțin la o parte când părinții lui intrară, iar Persida îl aștepta cu fața răsătoare. Hubăr, deși cam strâmtorat, era om trăit în lume și știa ce voiește. El se duse la Persida și o sărută pe frunte...-Iartă, fata noastră, toate supărările pe care ți le-am făcut și fii încredințată despre iubirea noastră părintească, grăi apoi, uitându-se în ochii ei” (Slavici 1985: 256).

Încă o dată suntem martorii unor legături puternice ce se stabilesc în interiorul familiei, chiar dacă acestea se realizează prin alianță.

„Slavici a intuit prea bine și metamorfoza caracterului într-o familie, fenomen mai însemnat și mai vădit într-o societate rudimentară. Cu toate că s-ar părea că stau față în față tinerii cu o nouă mentalitate și cei în etate înțeleniți în prejudecățile lor, de fapt nu e vorba decât de o transmitere a deprinderilor ereditare. Cei tineri au întocmit aceleași idei preconceptuate, ca și bătrânii și suferința lor vine din călcarea acestora¹⁴. Înșușirea esențială a lui Slavici este de a analiza dragostea dintr-o provincie cu oameni mai propășii sufletește, în stare de nuanțe și introspecții, deși nedespriși încă din hieratica etnografică. Jumătate din roman notează treptat, răbdător, aprinderea, propagarea și izbucnirea iubirii la o fată conștientă de frumusețea și farmecul ei, întâi provocatoare și nehotărâtă, apoi stăpânită și în stare de orice jertfă. Sentimentul se strecoară la început ca un simplu capriciu, se îndreptățește cu mila și devine la sfârșit jărativ mistuitor” (Călinescu 2003: 138-139).

Mara știe că puterea acestui sentiment este de neînvins. Respingând ideea însoțirii cu Națl, nu o învinovățește pe fată, dar nici nu o sfătuiește să se condamne:

„-Nu, fata mea, zise Mara liniștită. Așa vin lucrurile în lumea aceasta: pleci în neștiute și te miri unde ajungi; te-apucă – așa din senin – câteodată ceva și te miri la ce te duce. Omul are data lui și nici în bine nici în rău nu poate să scape de ea; ce ți-e scris are neapărat să ți se întâmple; voința lui Dumnezeu nimeni nu poate s-o schimbe” (Slavici 1985: 72).

Așadar, dragostea este considerată ca o predestinare: „-Nu! grăi dânsa în cele din urmă cu liniștită hotărâre. N-am să mă înspăimânt, n-am să fug, n-am să te părăsesc – zise – și-i apucă mâna și se alipi de el și îi trecu gingaș brațul peste gâtul lui” (*ibidem*: 87). „Atâta vreme cât descrie latura automată a dragostei, Slavici este ascuțit și dramatic. Când însă năzuiește a da fineți sufletești de oraș, complicații culturale, tonul apare cu desăvârșire fals și didactic”

¹⁴ Națl este posac, leneș, chinuit de cazuri de conștiință, brutal și delicat în același timp, ca și tatăl său. Persida, așezată în fruntea unei cărciumi devine prin instinct avară, autoritară și plină de orgoliu familial.

(Călinescu 2003: 139). Persida rostește într-un cerc mai luminat aserțiuni pedante:

„-Sunt tânără, frumoasă și deșteaptă: nu-mi mai lipsește decât inima ușoară ca să-mi iau avânt. Eu mă înspăimânt însă, când mă gândesc la mulțimea datoriilor pe care le iau asupra mea, când ies de aici și sunt surprinsă adeseori de simțământul că nu pot să le împlinesc pe toate” (Slavici 1985: 114).

Prin intermediul Marei, Persida rămâne un personaj care marchează rolul definitoriu pe care o femeie îl poate îndeplini într-o societate de tip tradițional. Desigur, modelul urmat este însăși mama, care devine în opera lui Ioan Slavici și chiar în literatura română prototipul femeii care nu se mai încadrează în limitele înguste ale unei existențe cutumiare.

Surse:

Slavici, Ioan. [1894] 1985. *Mara*. București: Litera Internațional.

Bibliografie:

- Brădescu, Steliana. 2011. *Slavici sau iubirea ca mod de viață*. Iași: Institutul European.
- Călinescu, George. 2003. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București: Semne.
- Karpushina, Olga. 2001. “The Idea of the Family in Tolstoy’s Anna Karenina: The Moral Hierarchy of Families”.
<http://www.pitt.edu/~slavic/sisc/SISC2/docs/karpushina.pdf> (Consultat 18 decembrie 2016).
- Manolescu, Nicolae. 1991. *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*. Vol. I. București: Editura Eminescu.
- Marcea, Pompiliu. 1967. *Ioan Slavici*. București: Editura Meridiane.
- Mitu, Sorin. 1997. *Geneza identității naționale la românii ardeleni*. București: Editura Humanitas.
- Piru, Alexandru. 1973. *Ioan Slavici*. București: Editura Eminescu.
- Rotaru, Ion. 1971. *O istorie a literaturii române*. București: Editura Minerva.
- Țeposu, G. Radu. 1983. *Viața și opiniile personajelor*. București: Editura Cartea Românească.

Vintilescu, Virgi. 2008. *Ioan Slavici*. Timișoara: Editura Eurostampa.
Wollstonecraft, Mary. 1988. *A Vindication of the Rights of Woman*. London:
London University Press.

THE DETERMINED WOMAN – **MARA** BY ION SLAVICI

Abstract

Keywords: *private sphere, public sphere, family, 19th century*

The paper aims at a theoretical approach of the family within the modern Romanian novel. We are to focus on the outstanding features of the concept and reveal its importance and construction within the private space. Up to the 19th century, women were associated with the private area. From that period on, we witness a progress as regards women's status within society. Thus, Ioan Slavici's protagonist, Mara, embodies the prerogatives of a woman who manages to cross the boundaries of the private sphere entering the public one.